УДК 519.711

В.Т. Матвієнко

АЛГОРИТМ СИНТЕЗУ СИСТЕМИ ПО ОПТИМІЗАЦІЇ її КЕРОВАНОСТІ

Розглядається задача термінального керування для дискретних динамічних систем. У випадку, коли система не повністю керована, заданий фінальний стан точно досягти неможливо. Тому ставиться задача оптимального синтезу структури розподілу керуючих сигналів по переводу системи з початкового стану в найменший окіл фінальної точки або в задану множину кінцевих точок. Пропонується конструктивний алгоритм розв'язання поставленої задачі. Розв'язок наведеної задачі дозволяє підвищити керованість системи.

Розглянемо лінійну систему з дискретним аргументом:

$$\mathbf{x}(k+1)=\mathbf{A}(k)\mathbf{x}(k)+\mathbf{b}(k)u(k)\,, \qquad \mathbf{(1)}$$

де $u(k)$ – скалярні величини, $x(k)$ – n – вимірні вектори $k=\overline{0,N}$. Тоді відомо [1 – 4], що розв'язок задачі термінального керування для системи (1) має наступний вигляд:

$\mathbf{u}=\mathbf{W}^{+}\mathbf{x}_{(1)}$, де матриця

$\mathbf{W}=(\mathbf{W}(N+1,0),\ \mathbf{W}(N+1,1),\ \dots\ ,\mathbf{W}(N+1,N))$ розмірності $n\times(N+1)$, вектор

$$\mathbf{W}(N+1,j)=\mathbf{A}(N)\dots\mathbf{A}(j+1)\mathbf{b}(j)$$

розмірності n, $x_{(1)}$ – вектор кінцевого стану системи, в який потрібно перевести систему (1), вектор керування:

$$\mathbf{u}=\begin{pmatrix}u(0)\\u(1)\\\vdots\\u(N)\end{pmatrix}.$$

У випадку відсутності властивості цілком керованості цією системою на множині аргументів $\{k:0,1,2,\ \dots\ ,N\}$, тобто коли не існує керування, яке б перевело систему (1) з початкового стану $\mathbf{x}_{(0)}=0$ в кінцевий стан $\mathbf{x}_{(1)}$, має місце співвідношення:

$$\min_{u(k),k=\overline{0,N}}\|\mathbf{x}(N+1)-\mathbf{x}_{(1)}\|^2=\mathbf{x}'_{(1)}(\mathbf{E}_n-\mathbf{W}(N+1)\mathbf{W}^{+}(N+1))\mathbf{x}_{(1)}\,, \qquad \mathbf{(2)}$$

де $\mathbf{W}(N+1)=\sum_{j=0}^{N}\mathbf{W}(N+1,j)\mathbf{W}^{T}(N+1,j)$,

псевдообернена матриця $\mathbf{W}^{+}(N+1)$ – до матриці $\mathbf{W(N+1)}$. Таким чином, оптимальне керування наблизить нашу систему в кінцевий момент часу найближче до точки $\mathbf{x}_{(1)}$.

Запишемо систему рівнянь для матриці **W(N+1):**

$$\mathbf{W}(j+1)=\mathbf{A}(j)\mathbf{W}(j)\mathbf{A}^{T}(j)+\mathbf{b}(j)\mathbf{b}^{T}(j) \qquad \mathbf{(3)}$$

$$\mathbf{W}(1)=\mathbf{b}(0)\mathbf{b}^{T}(0)\,, \qquad \mathbf{(4)}$$

та розглядаючи для $\mathbf{x}_{(1)}$ множину значень $\{\mathbf{x}_{(1)}:\ \mathbf{f}_1,\mathbf{f}_2,\dots,\mathbf{f}_M\}$ для системи (3),(4), складемо функціонал якості:

$$I(\mathbf{b}(j),\ j=\overline{0,N})=\sum_{i=1}^{M}\|\mathbf{x}(n+1)-\mathbf{f}_i\|^2=$$

$$=\sum_{i=1}^{M}\mathbf{f}_i^{T}\left(\mathbf{E}_n-\mathbf{W}(N+1)\mathbf{W}^{+}(N+1)\right)\mathbf{f}_i=$$

$$=tr\left[\left(\mathbf{E}_n-\mathbf{W}(N+1)\mathbf{W}^{+}(N+1)\right)\mathbf{F}\right], \qquad \mathbf{(5)}$$

де $\mathbf{F}=\sum^{M}\mathbf{f}_j\mathbf{f}_j^{T}$. Внаслідок того, що мінімізація функціонала (5) еквівалентна максимізації функціонала

$$I(\mathbf{b}(j),\ j=\overline{0,N})=tr\left(\mathbf{W}(N+1)\mathbf{W}^{+}(N+1)\mathbf{F}\right), \qquad \mathbf{(6)}$$

то задачу оптимального синтезу системи (1) по максимізації її керованості будемо розглядати як задачу оптимального керування системою (3), (4) при

$$\max_{\substack{\mathbf{b}(j)\in\Omega_\mathbf{b}\\ j=\overline{0,N}}} I(\mathbf{b}(j),\ j=\overline{0,N}). \tag{7}$$

У випадку, коли вектори $\mathbf{f}_1, \mathbf{f}_2, \dots, \mathbf{f}_M$ при M=n є системою ортонормованих векторів, то

$$I(\mathbf{b}(j),\ j=\overline{0,N}) = tr\left(\mathbf{W}(N+1)\mathbf{W}^+(N+1)\right). \tag{8}$$

Дана постановка задачі дозволяє вибирати структуру керування не повністю керованої системи для переведення її в задану множину фінальних точок так, щоб якнайбільше наблизити кінцевий стан системи до заданої множини точок. Керування можна забезпечити як однією траєкторією, переводячи її в мінімальний окіл заданих фінальних точок, так і пучком траєкторій.

Для розв'язку задачі оптимального керування (3), (4), (7) можна використати один з двох наступних підходів.

Перший підхід визначається явною залежністю функціонала (6) від вектора b(k) при фіксованих значеннях векторів $j \neq k,\ j=\overline{0,N}$.

Другий підхід полягає в розв'язуванні сформульованої задачі синтезу як задачі оптимального керування (3), (4), (5) з використанням функції Гамільтона [5].

Згідно з результатами дослідження [3], явна залежність матриці $\mathbf{W}^+(N+1)$ від вектора b(k) має наступний вигляд:

$$\mathbf{W}^+(N+1) = \left(\sum_{\substack{j=0\\ j\neq k}}^{N}\mathbf{W}(N+1,\ j)\mathbf{W}^+(N+1,\ j)\right)^+ + \Phi(N+1,\ k,\ \mathbf{b}(k)), \tag{9}$$

де

$$\Phi(N+1,k,\mathbf{b}(k)) = \begin{cases} \frac{1}{r}\mathbf{G}_1(N+1) + \frac{1}{r^2}\mathbf{G}_3, \bullet\ \text{при} \left\|\mathbf{d}^T(k)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\right\|^2 \neq 0 \\ -\frac{1}{r_1}\mathbf{G}_2(N+1), \bullet\ \text{при} \left\|\mathbf{d}^T(k)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\right\|^2 = 0, \end{cases}$$

$$\mathbf{G}_1(N+1) = -\mathbf{W}_k^+(N+1)\mathbf{d}(k)\mathbf{d}^T(k)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1)) - \mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{d}(k)\mathbf{d}^T(k)\mathbf{W}_k^T(N+1),$$

$$r = \mathbf{d}^T(k)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{d}(k),$$

$$r_1 = 1 + \mathbf{d}^T(k)\mathbf{W}_k^+(N+1)\mathbf{d}(k),$$

$$\mathbf{d}(k) = \mathbf{A}(N)\mathbf{A}(N-1)\dots\mathbf{A}(k+1)\mathbf{b}(k),$$

$$\mathbf{G}_3(N+1) = \mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{d}(k)\mathbf{d}^T(k)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1)),$$

$$\mathbf{G}_2(N+1) = \mathbf{W}_k^+(N+1)\mathbf{d}(k)\mathbf{d}^T(k)\mathbf{W}_k^+(N+1),$$

$$\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1)) = \mathbf{E}_n - \mathbf{W}_k^+(N+1)\mathbf{W}_k(N+1),$$

$$\mathbf{W}_k(N+1) = \sum_{\substack{j=0\\ j\neq k}}^{N}\mathbf{W}(N+1,\ j)\mathbf{W}^T(N+1,\ j).$$

Через те, що

$$I(\mathbf{b}(j),\ j=\overline{0,N}) = tr\left[\left(\mathbf{W}_k(N+1) + \mathbf{W}(N+1,k)\mathbf{W}^T(N+1,k)\right)\times \left(\mathbf{W}_k^+(N+1) + \Phi(N+1,k,\mathbf{b}(k))\right)\mathbf{F}\right], \tag{10}$$

то для оптимальних $\mathbf{b}_0(j),\ j=\overline{0,N}$, для яких

$$\max_{\substack{\mathbf{b}(j)\in\Omega_\mathbf{b}\\ j=\overline{0,N}}} I(\mathbf{b}(j),\ j=\overline{0,N}) = I(\mathbf{b}_0(j),\ j=\overline{0,N}),$$

виконується наступна необхідна умова оптимального синтезу (на відміну від принципу максимуму оптимізується структура системи керування):

$$tr\left[\mathbf{A}(N)\dots\mathbf{A}(k+1)\mathbf{b}_0(k)\mathbf{b}_0^T(k)\mathbf{A}^T(k+1)\dots\mathbf{A}^T(N)\times\left(\mathbf{W}_k^+(N+1)+\Phi(N+1,k,\mathbf{b}_0(k))\right)\mathbf{F} + \mathbf{W}_k(N+1)\left(\mathbf{W}_k^+(N+1)+\Phi(N+1,k,\mathbf{b}_0(k))\right)\mathbf{F}\right] =$$

$$= \max_{\mathbf{b}(k)\in\Omega_\mathbf{b}} tr\left[\mathbf{A}(N)\dots\mathbf{A}(k+1)\mathbf{b}(k)\mathbf{b}^T(k)\mathbf{A}^T(k+1)\dots\mathbf{A}^T(N)\times\left(\mathbf{W}^+_k(N+1)+\Phi(N+1,k,\mathbf{b}(k))\right)\mathbf{F} + \mathbf{W}_k(N+1)\left(\mathbf{W}^+_k(N+1)+\Phi(N+1,k,\mathbf{b}(k))\right)\mathbf{F}\right].$$

Розглянемо задачу оптимального керування (3), (4), (7) . Тут функція Гамільтона має вигляд:

$$H(\mathbf{W}(j),\Phi(j+1),\mathbf{b}(j),j) = tr\left\{\Psi(j+1)\left[\mathbf{A}(j)\mathbf{W}(j)\mathbf{A}^T(j) + \mathbf{b}(j)\mathbf{b}^T(j)\right]\right\}.$$

Матриця $\Psi(j)$ виводиться з системи матричних рівнянь:

$$\Psi(j) = grad_{\mathbf{W}(j)}H(\mathbf{W}(j),\Psi(j+1),\mathbf{b}(j)) = \mathbf{A}^T(j)\Psi(j+1)\mathbf{A}(j),\ j=\overline{N+1,1}, \tag{11}$$

$$\Psi(N+1) = -grad_{\mathbf{W}(N+1)}\ tr\left(\mathbf{W}(N+1)\mathbf{W}^+(N+1)\mathbf{F}\right). \tag{12}$$

Для віднайдення градієнта в формулі (12) від псевдооберненої матриці скористаємося формулою рекурентного псевдообернення матриць [3]. З цією метою спочатку необхідно знайти *градієнти по векторним рядкам матриці* W(N+1). Тоді матриця у кінцевій точці має вигляд:

$$\Psi(N+1) = \mathbf{F}\,\mathbf{W}^{+}(N+1) + \begin{pmatrix} \mathbf{g}_1^{\mathbf{T}} \\ \mathbf{g}_2^{\mathbf{T}} \\ \vdots \\ \mathbf{g}_n^{\mathbf{T}} \end{pmatrix},$$

$$\mathbf{g}_k^T = \begin{cases} 0, \text{ при } \mathbf{w}_{(k)}^T(N+1)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{w}_{(k)} > 0 \\ -\mathbf{w}_{(k)}^T(N+1)\mathbf{W}_k^{+}(N+1)\overline{\mathbf{F}}_{(k)}\mathbf{V} - \overline{\mathbf{d}}^{\mathbf{T}} - \mathbf{f}_k^T\mathbf{V}, \\ \quad \text{при } \mathbf{w}_{(k)}^T(N+1)\mathbf{Z}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{w}_{(k)} = 0, \end{cases}$$

$$\mathbf{V} = \begin{pmatrix} \mathbf{v}_1^T \\ \mathbf{v}_2^T \\ \vdots \\ \mathbf{v}_n^T \end{pmatrix}, \quad \mathbf{R}(\mathbf{W}_k(N+1)) = \mathbf{W}_k^{+}(N+1)\left(\mathbf{W}_k^T(N+1)\right)^T$$

$$\overline{\mathbf{d}}^T = \frac{\mathbf{w}_{(k)}^T(N+1)\mathbf{R}^T(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{W}(N+1)\overline{\mathbf{F}}^T(k)}{1+\mathbf{w}_{(k)}^T(N+1)\mathbf{R}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{w}_{(k)}(N+1)},$$

де $\mathbf{W}_k(N+1)$ – матриця W(N+1) без k–го вектора рядка, $W^T_{(K)}(N+1)$ – k–й вектор рядка матриці W(N+1), $\mathbf{f}_i$ – i–й вектор стовпчика матриці F, $\overline{\mathbf{F}}_{(k)} = (\mathbf{f}_{1(k)}, \mathbf{f}_{2(k)}, \ldots, \mathbf{f}_{n(k)})$, де $\mathbf{f}_{i(k)}$ – вектор без k–ої компоненти,

$$n \geq 0$$

$$r_2 = \mathbf{w}_{(k)}^T(N+1)\mathbf{R}(\mathbf{W}_k(N+1))\mathbf{w}_{(k)}(N+1).$$

Тоді:

$$grad_{\,\mathbf{b}(i)}\, I(\cdot) = -grad_{\,\mathbf{b}(i)}\, H(\mathbf{W}(i), \Psi(i+1), \mathbf{b}(i), i) =$$
$$= -grad_{\,\mathbf{b}(i)}\, tr\left\{\Psi(i+1)\left[\mathbf{A}(i)\mathbf{W}(i)\mathbf{A}^T(i) + \mathbf{b}(i)\mathbf{b}^T(i)\right]\right\} =$$
$$= \left(\Psi^T(i+1) + \Psi(i+1)\right)\mathbf{b}(i), \quad i = \overline{0, N}.$$

А процедура градієнтного спуску має вигляд:

$$\overline{\mathbf{b}}(i) = \mathbf{b}(i) - \beta_i\, grad_{\,\mathbf{b}(i)}\, I(\cdot), \quad i = \overline{0, N}.$$

\. *Ллберт А.* Регрессия, псевдоинверсия, рекуррентное оценивание. - М.: Наука, 1977. - 223 с.

2. *Кириченко Н.Ф., Лепеха Н.П.* Псевдообращение в задачах управления и наблюдения //Автоматика. - 1993. - №5. - С.69-81.

3. *Кириченко Н.Ф.* Псевдообращенис матриц и их рекуррентность в задачах моделирования и управления //Проблемы управления и информатики. - 1995. - №1. - С.114- 127.

4. *Кириченко Н.Ф.* Введение в теорию стабилизации движения. - К.: Вища школа, 1978. - 184 с.

5. *Пропой Ф.И.* Элементы теории оптимальных дискретных процессов. - М.: Наука, 1973. - 256 с.

V.T. Matvienko

THE ALGORITHM OF SYNTHESIS SYSTEMS ON OPTIMIZATION CONTROLLABLY

The task the terminal control is considered. The optimal choice of structure of distribution of controlling signals for discrete-time of linear systems is solvered. The constructive algorithm of the decision of the put task is considered. The constructed decision raises controllably of system.